

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЛЮДЕЙ З ВАДАМИ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Стаття має на меті розкрити та проаналізувати деякі аспекти навчання англійської мови людей з особливими потребами. Основна увага приділяється методичним рекомендаціям, які можуть допомогти в навчанні дітям та студентам з обмеженими можливостями. Висвітлюється дистанційна освіта як один з найефективніших шляхів навчання людей з особливими потребами.

Ключові слова: *люди з вадами фізичного розвитку, мета, метод, зміст освіти, форма навчання, дистанційна освіта.*

This article aims to reveal and analyze the peculiarities of learning foreign languages by disabled people. The main attention is paid to the methodological recommendations, which can help to teach disabled children and students. Distance education is described as one of the most effective ways of learning for disabled persons.

Key words: *disabled persons, educational aim, method, content of education, form of learning, distance education.*

Однією з характеристик розвинутої держави є соціальне благополуччя тих категорій населення, які потребують особливої уваги та піклування. Безперечно, вагому їх частину становлять люди з фізичними обмеженнями, інваліди.

У 1994 р. Організацією Об'єднаних Націй були прийняті стандартні правила щодо урівняння можливостей інвалідів, однією зі сфер упровадження рівної співучасті яких у житті є освіта. Здобуття освіти, зокрема вищої, є важливим етапом у житті кожної людини. Способом самоствердження, самореалізації для людей з особливими потребами є вища освіта.

Особливого підходу вимагає навчання іноземних мов. Методика навчання ураховує соціальні та індивідуально-психологічні особливості, а також взаємини студентів один з одним, студентів з викладачами, сучасні лінгводидактичні дані й повноцінні матеріально-технічні засоби нового покоління (комп'ютерні класи, мультимедійні системи тощо). З огляду на світові тенденції щодо особистісних якостей та здібностей викладачів та методистів, ці засоби повною мірою адекватні важким і трудомістким завданням, які постають у процесі навчання іноземних мов людей з особливими потребами.

Навчання іноземних мов студентів з вадами фізичного розвитку повинно бути спрямоване на формування вмінь мовленнєвої поведінки в ситуаціях, що відображають комунікативну діяльність в її незмінних, природних формах.

“Створення та розвиток рецептивного спілкування в навчально-виховному процесі базуються на різноманітних формах предметної діяльності, що впливає на формування мотиваційно-збуджувальної сфери особистості, оскільки кожний мовний учинок, як рецептивний, так і репродуктивний, здійснюється в конкретній обстановці і для вирішення конкретних життєвих завдань” [2, с. 105].

Саме абстрактність, безпредметність навчальної мовної діяльності, відсутність інтересу й мотивації навчання іноземних мов є, на думку психологів та психолінгвістів, однією з перешкод, які постають перед студентами з особливими потребами на шляху до оволодіння спілкуванням.

Плодотворність і практична цінність вивчення іноземних мов досягається тільки при широкому представленні в навчально-виховному процесі культури народу, мова якого вивчається. Це означає, що зміст навчання іноземних мов повинен включати реалії соціокультурної, політичної, економічної та інших складових життя народу – носія мови. По суті, повинна бути створена соціально-культурна мікроатмосфера тренування в навчальному колективі в умовах природного застосування даної мови як засобу навчання.

Завданням методики є пошук засобів спілкування, предметної та рецептивної діяльності студентів з особливими потребами.

Рушійною силою в навчанні таких студентів є насамперед правильна з науково-методичної точки зору організація практичних занять, на яких проводиться спілкування з предметної діяльності, де задаються всі необхідні компоненти: мета, мотив, зміст, форма, партнери та умови завдання.

Як уважає І.В. Бессонова, організація специфічних вправ, рольових ігор, спираючись на графічні зразки, використання специфічних словників та новітніх технологій навчання є передумовою успішного засвоєння студентами необхідної лексико-граматичної інформації.

На практичних заняттях треба підтримувати високу мотивацію навчання не тільки нагадуванням віддаленої кінцевої мети – оволодіння іноземною мовою, а й цікавим змістом, привабливими формами і характером повсякденної навчальної діяльності.

Створення на заняттях та інших формах організації навчального процесу атмосфери радості, психологічного комфорту, співпраці й доброзичливості породжує в студентів відчуття успіху, сприяє подоланню сором'язливості, що виникає через недугу, і бар'єру страху, яке є необхідним для нормального людського спілкування [2].

На думку багатьох дослідників (М.А. Давидової, Л.І. Логінової та інших), вирішальне значення в навчанні студентів іноземних мов має яскрава особистість викладача, який у процесі ділового та неофіційного спілкування

зі студентами демонструє високі зразки професіоналізму, моральності, громадянської зрілості, етичної та естетичної культури й організованості та являє собою зразок терпіння, доброти, гуманності, справедливості, розуміння студентів і любові до них та своєї спеціальності.

Досліджуючи особливості вивчення іноземної мови студентами з вадами слуху, І.В. Бессонова виділяє такі моменти стосовно покращення організаційної та науково-методичної роботи:

1. Продовжити термін навчання студентів при збільшенні кількості годин на навчання іноземних мов.
2. Організувати підгрупи слабчующих студентів у кількості не більше п'яти осіб.
3. Використовувати принцип індивідуального підходу до слабчующих при навчанні іноземних мов.
4. Використовувати міжнародний словник міміко-жестового спілкування.
5. Інтенсифікувати використання зорового каналу сприйняття інформації.
6. Організувати індивідуальну систему навчання студентів із вадами слуху.
7. Спіратись на новітні технології та сучасні методики.
8. Готувати викладачів, спроможних працювати з даним контингентом, установити для них певні пільги [2, с. 107].

Проблему вищої освіти інвалідів намагаються вирішувати Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів, Центр розвитку нових комп'ютерних технологій серед інвалідів "АЖ" та інші реабілітаційні центри. Одним із завдань, які стоять перед нашою державою на сучасному етапі стосовно інвалідів, є розроблення механізму реалізації їх права на вищу освіту. Цей механізм повинен бути відображеним у комплексі нормативно-правових і нормативно-методичних документів, які регулюють і

забезпечують організацію навчального процесу для студентів із особливими потребами.

Зауважимо, що світовий досвід вищої освіти включає в себе як очні, заочні, вечірні форми навчання, так і дистанційне навчання. Саме дистанційне навчання як складова ланка дистанційної освіти може доповнити наявну систему освіти й залучити до неї таку категорію студентів, як студенти-інваліди.

Розглянемо функціонування дистанційного навчання як спосіб здобуття вищої освіти людьми з особливими потребами. Під дистанційною освітою розуміємо метод, форму навчання, що веде до професійної підготовки, здобуття вищої освіти та поєднує використання друкованих матеріалів, засобів масової інформації, інших видів навчальних технологій: телебачення, радіо, супутникових трансляцій, відеокасет, аудіовізуальної допомоги, комп'ютерів тощо. Дистанційна освіта характеризується розвиненим інформаційно-технічним середовищем, яке дає змогу здійснювати навчання на будь-якій відстані від освітньої організації; гнучкістю навчання; модульним принципом; новими формами контролю за навчанням; новими функціями викладачів та високою економічною ефективністю.

Н.В. Рокосовик називає такі варіанти форм дистанційного навчання [5, с. 227]:

- 1) навчання-учіння;
- 2) навчання-викладання;
- 3) дистанційна освіта;
- 4) теленавчання;
- 5) навчання за допомогою мережі Інтернет.

Такі характеристики дистанційної освіти є особливо важливими для студентів-інвалідів: навчання за місцем проживання, гнучкий графік навчального процесу, який може бути цілковито вільним, контакти з викладачем, що здійснюються за допомогою телекомунікації, передача

студентам теоретичних матеріалів у вигляді друкованих або електронних навчальних посібників, що дає змогу не приїздити до навчального закладу.

Дистанційна форма навчання в Україні розробляється Міжрегіональною академією управління персоналом, Інститутом кібернетики НАН України, Харківським політехнічним університетом, Вінницьким державним технічним університетом, Інститутом дистанційного навчання та іншими вищими навчальними закладами.

Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”, зокрема його Хустська філія, займається вирішенням проблеми вищої освіти студентів-дистанційників, у тому числі й людей з особливими потребами. Слід зауважити, що недостатнє матеріально-технічне забезпечення стає на заваді реалізації дистанційного навчання у повному обсязі. Однак, при установі функціонує навчально-консультаційний центр. Послугами та допомогою цього центру користуються 40 студентів, у тому числі троє студентів-інвалідів.

Наступне завдання, яке ставить дистанційне навчання, стосується розроблення навчально-методичної бази.

Для ефективної навчальної роботи студентів-дистанційників потрібні адекватні вимогам світових освітніх стандартів комплекси дидактичного забезпечення з усіх навчальних курсів за спеціальностями, що вивчаються.

Дидактичне забезпечення виконує в системі дистанційної освіти такі функції: організаційну, навчальну, корективну, комунікативну, контролювання та прогнозування. Ці функції об'єднані у три блоки: інформаційно-змістовний, контрольо-комунікативний та корекційно-узагальнюючий.

Інформаційно-змістовний блок включає всю потрібну інформацію з даного навчального курсу: навчально-методичні посібники, методичні рекомендації викладачам та студентам з організації занять та роботи з комп'ютерними мережами. Цей блок забезпечує виконання організаційної та навчальної функцій.

Контрольно-комунікативний блок складається з різних видів контролю та самоконтролю навчання, містить графік і види спілкування студентів та викладачів. Цей блок не тільки виконує навчальну, комунікативну, організаційну функції та функцію контролювання, а й установлює оптимальний зворотний зв'язок між учасниками дистанційного навчання.

Корекційно-узагальнюючий блок містить підсумкові результати навчальної роботи студентів, їх аналіз та діагностику навчально-пізнавальної діяльності. Це є своєрідна база даних на кожного студента. Блок забезпечує виконання організаційної, корективної, комунікативної та прогностичної функцій.

Отже, можемо зазначити, що вивчення іноземних мов людьми з вадами фізичного розвитку вимагає особливого підходу. Необхідними компонентами процесу навчання є правильно сформульовані мета, чітко організовані практичні заняття, відповідно підібрані методи та форми навчання. Велику роль у навчанні людей з особливими потребами відіграє особистість викладача, його вміння знайти індивідуальний підхід до кожного студента.

Одним із шляхів вирішення питань здобуття вищої освіти людьми з особливими потребами є використання дистанційного навчання. Система дистанційної освіти доповнює очні та заочні форми навчання, не виступаючи їх антагоністом. Вона інтегрується в ці системи, удосконалюючи та розвиваючи їх, сприяє посиленню інтеграції різноманітних освітніх структур та розвитку неперервної освіти громадян.

Література

1. Аничков И.Е., Саакянц В.Н. Методика преподавания английского языка в средней школе: Учебное пособие для педагогических институтов / И.Е. Аничков, В.Н. Саакянц. – М., Л. : Просвещение, 1996. – 248 с.
2. Бессонова І.В. Організаційно-методологічні аспекти навчання іноземним мовам студентів з вадами слуху // Актуальні проблеми навчання

та виховання людей з особливими потребами: Зб. наук. праць / І.В. Бессонова. – К. : Вища школа, 2004. – 448 с.

3. Давидова М.А. Деятельностная методика обучения иностранным языкам: Науч.- теоретич. пособие / М.А. Давидова. – М. : Высшая школа, 1990. – 176 с.

4. Логинова Л.И. Как помочь ребенку заговорить по-английски: Книга для учителей / Л.И. Логинова. – М. : ВЛАДОС, 2002. – 208 с.

5. Рокосовик Н.В. Дистанційне навчання у вищій освіті людей з особливими потребами // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Зб. наук. праць / Н.В. Рокосовик. – К. : Вища школа, 2004. – 448 с.

6. Шпак В. Реабілітаційна педагогіка / В. Шпак. – Полтава : АСМІ, 2006. – 328 с.